

ČESKÉ PRÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ ČESKOSLOVENSKÝCH.

ŘÍDÍ PROF. Dr. EM. SVOBODA S KRUHEM REDAKČNÍM.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE-II, VÁCL. NÁM. 28. — PŘEDPLATNÉ ROČNĚ 40 K I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 4 K.

ROČNÍK VII.

V PRAZE, V ČERVNU 1925.

ČÍSLO 3.

Prof. dr. Josef Gruber †.

Úmrtím profesora dr. Grubra utrpěla ztrátu nejen universita a česká věda národohospodářská, nýbrž celý hospodářský život, všechna veřejnost. Činnost Gruberova byla tak mnohostranná a zasahovala do tolika otázek, že těžko jest možno i jen částečně ji vyliciti a oceniti. Po krátké činnosti u pražského policejního ředitelství vstoupil Gruber roku 1893 do služeb pražské obchodní a živnostenské komory, kde působil až do roku 1906, kdy odešel jako profesor na techniku. Gruber měl od počátku zvláštní zálibu k vědecké práci, měl úmysl se habilitovati, nevěděl však, pro který obor se má rozhodnouti, vedle historie nejvíce ho lákalo právo občanské.

Služba v obchodní komoře rozhodla, že věnoval se vědě národohospodářské. Gruber pracoval v komoře ve všech oborech politiky národohospodářské a snažil se o prohloubení, o vědecký podklad a o specialisaci komorních referátů. Usiloval o to, aby stanovisko komory bylo vždy opřeno o vyšší hledisko národohospodářské a o zřetele na zájmy celku. V té době byl však velmi intenzivně činným už publicisticky a konal mnoho přednášek také na venkově. V komoře nejvíce pracoval v oboru živnostenské politiky, kde opíral stanovisko komory o zásady naprosto pokrokové.

Známo jest zvláště jeho liberální stanovisko v otázkách cechovního zřízení, zvláště k požadavku průkazu způsobilosti při živnostech. S jeho snahou propagovati zmodernisování našich živností dokonalým výcvikem technickým a komerčním a vhodnou úpravou učňovské otázky, souvisí zvláště práce ke zřízení technologického musea pražského. Vedle živnostenské politiky pracoval Gruber hlavně v otázkách dopravních, železničních a po roce 1900 velmi intenzivně v otázkách vodocestných.

Když roku 1906, převzal Gruber profesuru na české technice v Praze a krátce po tom na pražské fakultě právnické a věnoval se úplně práci vědecké, přinesl si k tomu znalost praktického života tak velkou, jako málokterý jiný národní hospodář. Jeho dlouholetá činnost praktická ve středisku hospodářského života nedala však ani později Grubrovi, aby se věnoval čistě jen práci vědecké. Gruber vždy o sobě tvrdil, že čeští národní hospodáři nemohou se ještě věnovati jen práci vědecké, nýbrž že musí podporovati stále ještě vývoj a sílení našeho ná-

rodního hospodářství. A proto i na universitě neztratil Gruber kontaktu s životem praktickým.

Jako universitní učitel měl Gruber na posluchače značný vliv a jemu se podařilo vzbuditi pro hospodářské otázky v studentstvu širší zájem, což nebylo dosti snadné, vzhledem k malé tradiční oblibě národního hospodářství u českého studentstva.

V literární činnosti Gruberově převažuje veliká záliba k historii a k hospodářské politice, obsahově vyznačuje se pak jednak velkým pochopením pro všechny otázky sociální a pro otázky související s národní soběstačností na poli hospodářském. Grubra lze počítati do značné míry k historické škole hospodářské. Všechny jeho spisy jsou stavěny na podkladě důkladného a důmyslného přehledu dosavadního vývoje, z něhož vykládal přítomný stav. Gruber napsal též několik spisů historikohospodářských (zvláště Obchodní a živnostenská komora v Praze v prvním půlstoletí svého trvání, Agrární zřízení v českých zemích).

Historické škole blíží se také svými názory na otázky etické a sociální. Etickým otázkám vyhradoval značné místo i v národním hospodářství, zdůrazňoval vždy, že hospodářská činnost není sama o sobě účelem, nýbrž jen prostředkem k dosažení vyšších cílů lidských a že se musí řídit etickými zásadami. Pokud se otázek sociálních týče vyšel z katedrového socialismu, avšak neomezil se jen na sociální otázku dělnickou, nýbrž všiml si též otázky maloživnostenské, úřednické, ženské a též malozemědělské.

Základem svého přesvědčení byl Gruber liberál a poukazoval zvláště v poslední době na shroucení různých socialistických experimentů, avšak zdůrazňoval stále nutnost uspokojivého řešení otázek sociálních, takže ne neprávem byl nazván nejlepším naším politikem sociálním. V hospodářské politice bylo těžiště Grubrových literárních prací a Akademie právem vyznamenala krátce před jeho smrtí jeho politiku obchodní, průmyslovou a dopravní.

V oboru národohospodářské teorie byl sice Gruber eklektikem, ale i tu jeho stanovisko mělo v sobě mnoho samostatnosti a svéráznosti. Z větších pojednání jest se zmíniti o těchto: Idea soběstačnosti v dějinném vývoji hospodářském, O světovém hospodářství, O penězích,

Největší část své literární činnosti ukládal Gruber do »Obzoru Národohospodářského«, který založil a po 30 roků vedl, vytvořiv z něho naši první národohospodářskou revui na vysokém stupni stojící. Byly to vedle samo-

statných článků téměř v každém čísle »Rozhledy hospodářské«, ve kterých Gruber kriticky a objektivně referoval o všech událostech v oboru hospodářském v tuzemsku a v cizině. Tyto rozhledy podávají přehled našeho hospodářského vývoje v posledních 30 letech, v nich projevoval Gruber velmi nelíčeně své názory, takže zde nejlépe lze seznati jeho stanovisko k aktuálním otázkám.

Tak jako při vydávání »Obzoru Národohosp.« osvědčil Gruber i v mnohých jiných věcech svůj organizační talent. Byl spoluzakladatelem a dlouholetým předsedou »České společnosti národohospodářské«, stál při založení »Národohospodářského ústavu při České akademii věd a umění«, jehož generálním sekretářem byl až do r. 1919 a jehož činnosti dal základní směrnice. Byl dále po několik roků jednatelem »Českého učení pro vědy politické«.

Po převratu nejsa příslušníkem žádné politické strany nemohl se Gruber zprvu aktivně účastniti budování našeho státu. Teprve v úřednickém ministerstvu stal se ministrem sociální péče a v tomto úřadě podařilo se mu záhy uvést v systém naši sociální politiku, brzdit překotné novoty v zákonodárství a působiti k uklidnění sociálních rozporů. Stal se pak předsedou »Sociálního ústavu«, zasloužil se v mnohém o zdar mezinárodního sjezdu sociální politiky a měl připravenou řadu plánů pro další činnost ústavu. Do jeho organizační činnosti spadá též řízení »Kursů diplomatických a konsulárních« a úsilí o zřízení vyššího učení novinářského, pro které vypracoval úplný plán, avšak k jehož zřízení pro nepochopení na některých místech nedošlo.

Nemohli jsme než podati stručný přehled činnosti Grubovy, který však ukazuje, jak ohromná byla přímo práce tohoto nenáročného člověka, který neznal pro sebe oddechu. Teprve podrobný životopis přinese přehled a ocenění jeho veliké činnosti literární, přednáškové, organizační a učitelské. Gruber zanechal po sobě tolik pracovních výkonů, jako málokdo jiný. Odešel přímo od pracovního stolu, hodinu před záchvatem mrtvice pracoval ještě na své poslední věci »O krupobitním pojištění«, mnoho prací zůstalo nedokončených a mnoho ještě připravoval.

Jeho práce, která všude zanechala hluboké stopy, jeho přímá, mužná a poctivá povaha, jeho ušlechtilé srdce zaručily mu památku u všech čl. právníků a také v široké veřejnosti naší vůbec.

Dr. Ant. Basch.

J. U. C. KAREL POŠVA:

Exceptio plurium concumbentium.

Pokus o ethické a sociální zhodnocení význačných způsobů řešení této otázky.

Úvod.

»Mater certa, pater incertus« — smutná počáteční scenerie nesčetných truchloher dětského mučednictví, donutila zákonodárce i denní život soudní zabývati se otázkou, koho pokládati za zploditele dítěte nemanželského v případě, že k dobrovolnému uznání nemanželského otcovství nedošlo.

Problém řešen a vyřešen nejpohodlněji dřívějším zněním článku 340 zákoníku Napoleonova: legální ochranou anonymity a nezodpovědnosti nemanželských otců. Pátrati po otcovství zásadně bylo zakázáno s jedinou výjimkou pro případ únosu, jehož doba souvisela s dobou početí — tu pouze mohl býti prohlášen únosce za otce dítěte na žádost stran interesovaných.

Zajímavý odlesk diktátorské éry i v právu soukromém — vojensky britké rozluštění nesnadné otázky. Již za revoluce zakázal sice konvent zákonem ze 14. března druhého roku revolučního pátrati po otci nemanželském; týž sbor zákonodárny dal však dětem nemanželským proti jejich zploditeli — uznal-li je tento dobrovolně — všechna práva dětí manželských, při čemž pojem dobrovolného uznání vykládán byl v jejich prospěch co nejširše.

Léon Giraud domnívá se (— podle připomínky Planiovy, *Traité élémentaire*, svazek I., str. 494, vydání páté —), že první konsul, stejně tvrdý a brutální k dětem nemanželským jako k ženám, měl osobní vliv na stylisaci proslulého článku 340; vždyť prý teprve postupem přípravných prací zákoníku Napoleonova z textu komisi odhlasovaného »La loi n'admet pas la recherche de la paternité non avouée« — poslední dvě slůvka, tak významná a tolik výjimek umožňující, v konečné úpravě záhadným způsobem zmizela.

Ponecháním některých alespoň důsledků dobrovolného uznání otcovství Code civil nezradil sice úplně dědictví velkého převratu, ba stal se dokonce předchůdcem pokrokového zákonodárství švýcarského, přílišná však důvěra v kavalírství nemanželských otců neodčinila plně škody neblahého článku 340.

Osudné ono ustanovení zvýšilo lehkomyšlnost mužů v životě pohlavním, poskytlo jim výsadu, nelekati se závazků budoucnosti, vybídlo ženy vyhledávati rafinované prostředky jak zbaviti se následků styků sexuelních a dítě — pokud vůbec na svět přišlo — vydáno bylo v nebezpečí hladu, bídy a matčina zoufalství.

Mravnostní úprava ta neprosperovala, francouzskou populaci ohrozila, dítěti — a v něm budoucím generacím — kruté dala odpykati skvělou stručnost libivé právní sentence, přejaté — vlivem výbojů napoleonských — zákonodárstvím italským, holandským a belgickým, později i srbským a rumunským.

Tu všude přísnost její časem musila býti zmírňována a ve Francii — jak Planiol živě líčí — v druhé polovici minulého století proti článku 340 vzniklo velmi prudké protestní hnutí, kdy (— jistě na základě zkušeností let minulých —) na obranu dětí nemanželských otcem neuznaných ozvaly se hlasy nejen právníků, nýbrž i spisovatelů, filosofů a národních hospodářů.

V prosinci roku 1883 zamítl sice senát opravný návrh Rivetův, i později marně opakovaný, konečně však přece zákon z 16. XI. 1912 nahradil článek tolik kritizovaný a prolomil řadou výjimek neúprosnost zásady původně tu vyslovené.

Podle této korektury nemanželské otcovství může býti soudně uznáno nejen v případě únosu v době pravděpodobného zplodění, nýbrž i v případě násilí v tomto období; dále, byla-li žena svedena způsobem lstivým nebo zneužitím moci; slíbil-li muž písemně manželství nebo zasnoubení; přiznal-li se písemně a nedvojsmyslně (un aveu non équivoque) k otcovství; žili-li otec a matka dítěte v konkubinátu všeobecně známém v době kritické; a konečně, jestliže domnělý otec již jakoby z otcovské povinnosti (en qualité de père) staral se o dítě nebo přispíval na jeho výživu a výchovu.

Žaloba o uznání otcovství pro kterýkoli z těchto důvodů přísluší pouze dítěti; v době nezletilosti jeho, jen matka má právo zahájit za ně spor; jestliže nedošlo k uznání mateřství (à défaut de reconnaissance par la mère), dále zemřela-li matka, byla-li zbavena svépráv-